

JANUSZ KAWA
ORCID: 0000-0001-7291-9874
Uniwersytet Rzeszowski
E-mail: januszkawa7@msn.com

WPŁYW KONCEPCJI I TEORII FLORIANA ZNANIECKIEGO NA ŻYCIE POLSKIEJ MYŚLI SPOŁECZNEJ W ODNIESIENIU DO OSÓB STARSZYCH

*Są dwie drogi, aby przeżyć życie.
Jedna to żyć tak, jakby nic nie było cudem.
Druga to żyć tak, jakby cudem było wszystko*

Albert Einstein

Współczesny dorobek naukowy w zakresie procesów socjologicznych wywodzi się z różnorodnych nurtów oraz koncepcji, które wytworzone zostały na przestrzeni wielu lat. W kontekście niniejszego opracowania, które uwzględnia postawy oraz role osób starszych, a także wpływ na ich życie polskiej myśli społecznej, szczególnie istotne są koncepcje opracowane przez Floriana Znanieckiego. W dalszej części publikacji omówione zostaną podstawy teoretyczne wypracowanych teorii oraz ich wpływ na życie osób starszych. Szczególne znaczenie ma przybliżenie socjologicznych koncepcji wychowania, a także procesu przekazywania norm i wartości.

Socjologia wychowania jako subdyscyplina naukowa rozwijana jest i udoskonalana w polskiej myśli społecznej. Na jej gruncie doszło do rozwoju licznych przymyślnych odnoszących się do idealnego wzorca wychowania w kontekście procesu transmisji kultury pomiędzy poszczególnymi pokoleniami¹. Biorąc pod uwagę specyfikę oraz cechy charakterystyczne poszczególnych metod wychowawczych, możliwe jest wyodrębnienie określonych typów społeczeństw, w których widoczne są różnorodne ideały kulturowe. Dodatkowo należy wspomnieć, iż transmisja poszczególnych wartości, które istotne są z punktu widzenia społecz-

---

¹ E. Hałas, A. Kojder (red.), *Socjologia humanistyczna Floriana Znanieckiego. Przesłanie dla współczesności*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, s. 12.

nego, prowadzi do wykreowania swoistego ideału, do którego dana społeczność powinna zmierzać².

Opis wychowania z socjologicznego punktu widzenia został zaprezentowany w licznych pracach Znanieckiego, które wywarły duży wpływ na życie oraz role poszczególnych grup społecznych³. Z perspektywy polskiej myśli socjologicznej prace te stanowiły pionierskie rozwiązanie oraz doprowadziły do dynamicznego rozwoju wspomnianej subdyscypliny z zakresu wiedzy społecznej⁴. Bezpośredni wpływ na istotę prac socjologicznych Znanieckiego miały jego zainteresowania oraz dociekania filozoficzne, z których czerpał podstawy teoretyczne do swoich późniejszych opracowań w zakresie życia społecznego. W związku z powyższym w socjologicznych opracowaniach autora widoczne są silne akcenty filozoficzne odnoszące się do zagadnienia przekazywania wartości oraz norm w procesie wychowania⁵.

Znaniecki w swoich pracach szczególną wagę przywiązywał do całokształtu funkcjonowania społeczeństwa w stosunku do kultury panującej w określonym miejscu. Dodatkowo podkreślał istotę twórczego potencjału, jaki tkwi w każdym człowieku, w odniesieniu do jego możliwości wpływania na oraz modyfikowania działalności kulturowej⁶. W koncepcjach Znanieckiego to wartości stanowią pierwszy plan w obszarze całej kultury. We wszystkich swoich pracach akcentował on bowiem istotę oraz rolę wpływu poszczególnych wartości na dane grupy społeczne oraz ich wzajemne funkcjonowanie⁷.

W kontekście wychowania, w pracach Znanieckiego kluczowe jest kategoryczne stwierdzenie społecznego charakteru tego procesu. Autor ten podkreśla jednocześnie, iż kategorię wychowania można analizować wyłącznie w grupach społecznych, które są częściami składowymi większych systemów jednostek. Największym z tych systemów jest całe społeczeństwo⁸. Autor wychowanie definiuje jako działalność społeczną, której bezpośrednim przedmiotem jest osoba będąca kandydatem na członka określonej grupy społecznej. Zadaniem całej grupy jest z kolei przygotowanie danej jednostki do pełnienia określonej roli⁹. Definicja ta w wyraźny sposób podkreśla oraz uwydatnia znaczenie szczególnie starszego pokolenia, które przejmuje odpowiedzialność za odpowiednie przystosowanie danej młodej jednostki do życia i czynnego udziału w społeczeństwie.

---

² Tamże, s. 13.

³ Tamże.

⁴ Z. Dulczewski, *Florian Znaniecki. Życie i dzieło*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1984, s. 95.

⁵ Tamże, s. 96.

⁶ H. Rotkiewicz (red.), *Florian Znaniecki. Myśl społeczna a wychowanie. Inspiracje dla współczesności*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 110.

⁷ Tamże, s. 111.

⁸ Tamże.

⁹ Z. Dulczewski, dz. cyt., s. 101.

Już na początku swojego naukowego dorobku Znaniecki podkreślał istotny wpływ konsekwentnego i zaplanowanego przygotowywania młodych jednostek do wypełniania określonych ról społecznych w ich dorosłym życiu. Dodatkowo zwracał uwagę na fakt, iż jednostki te czasami wykazują braki w zakresie świadomej refleksji na temat stawianych przed nimi wymagań¹⁰. Jednak, biorąc pod uwagę ich młody wiek oraz brak doświadczenia, jest to reakcja w pełni zrozumiała oraz naturalna. Pod uwagę wziąć należy także indywidualność każdej jednostki, która stanowi cechę wrodzoną oraz musi zostać odpowiednio zrównoważona poprzez wpajane wartości¹¹. Starsze pokolenie w danym społeczeństwie odpowiedzialne jest za sprowadzanie postępowania danej młodej jednostki do określonych wzorców przy pomocy prawa, myśli, zachowań oraz obyczajów, jakie przez poszczególnych członków postrzegane są jako pożądane i akceptowane. Tak podejmowane działania są w stanie dokonać prognozy dotyczącej ewentualnych przyszłych reakcji poszczególnych członków społeczeństwa w odpowiedzi na przyszłe doświadczenia i wydarzenia¹². Postrzegany w ten sposób proces wychowania oraz transmisji wartości wpływa bezpośrednio na zachowania i postawy poszczególnych jednostek starszego pokolenia, które odpowiedzialne jest za zaznajamianie osób młodszych z meandrami i specyfiką życia społecznego¹³.

W poszczególnych dziełach polskiego autora znaleźć można również szereg kategorii, których zadaniem jest lepsze wyjaśnienie całego procesu wychowania i przekazywania wartości pomiędzy pokoleniami. Dokonuje on również określenia wzorów osobowych stanowiących odzwierciedlenie ideału sposobów wypełniania określonych zadań, które desygnowane są przez szersze zbiorowości¹⁴.

Wspomniane ideały spełniają istotną rolę, gdyż pokazują młodszemu pokoleniu pełny zakres wykonywania określonych funkcji. Warto jednak zaznaczyć, iż ideały te rzadko znajdują swoje wierne odzwierciedlenie w rzeczywistości, gdyż są one głównie wyobrażeniami ludzi, które w swoisty sposób narzucają określone role. Są one przez daną jednostkę przyjmowane oraz akceptowane, gdyż postrzega je ona jako obowiązkowe¹⁵. Podkreślić należy, iż również w tym aspekcie istot-

---

¹⁰ Tamże, s. 102.

¹¹ Tamże.

¹² F. Znaniecki, *Ludzie terazniejsi a cywilizacja przyszłości*, Warszawa 2001, s. 9.

¹³ Tamże, s. 10.

¹⁴ T. Wróblewska, *Filozofia wartości Floriana Znanieckiego*, [w:] H. Rotkiewicz (red.), *Florian Znaniecki. Myśl społeczna a wychowanie. Inspiracje dla współczesności*, Wydawnictwo „Żak”. Warszawa 2001, s. 20.

¹⁵ T. Liao, *Metoda socjologiczna Floriana Znanieckiego i jej zdolność przewidywania*, Warszawa 2004, s. 49.

ne znaczenie ma indywidualizm każdej jednostki, który determinuje ostateczny sposób odgrywania danej roli. W związku z powyższym nie ma możliwości ortodoksyjnego narzucenia danej jednostce sposobu, w jaki powinna ona wykonywać swoje obowiązki, jednak w interesie całej zbiorowości społecznej pozostaje to, aby młodemu pokoleniu zaszczerpić i wpoić przekonania dotyczące tego, do jakiego ideału powinno dążyć¹⁶.

Według Znanieckiego proces przekazywania kultury uzależniony jest przede wszystkim od tradycji, jaką reprezentuje starsze pokolenie w ramach danego społeczeństwa¹⁷. To od niej uzależnione jest to, w jakim zakresie młode pokolenie rozwinię w sobie pozytywne umiejętności, twórczość oraz samodzielność. Te poszczególne cechy indywidualne, które nabywane są przez jednostki w trakcie procesu wychowywania, stanowią fundament i podstawę społeczeństwa przyszłości, które opiera się na silnych i trwałych wartościach¹⁸.

Znaniecki wprowadził również pojęcie środowiska wychowawczego, przez które rozumieć należy ogół przedstawicieli społeczeństwa, których zadaniem jest odpowiednie przygotowanie młodych jednostek do pełnienia roli pełnoprawnego członka określonej grupy. Oprócz osób należących do starszego pokolenia Znaniecki zwraca również uwagę na rolę nauczyciela jako osoby przekazującej wiedzę w sposób najbardziej wyspecjalizowany¹⁹. Do podstawowych kompetencji zawodowego wychowawcy zalicza się przede wszystkim dogłębną znajomość przebiegu całego rozwoju psychicznego, fizycznego, a także posiadanie wykształcenia pedagogicznego²⁰.

W kontekście znaczenia filozofii oraz dociekań socjologicznych Znanieckiego dla życia osób starszych, szczególnie istotne są jego rozważania odnoszące się do poszczególnych instytucji wychowawczych, które odpowiedzialne są za adekwatne uspołecznienie młodego pokolenia²¹. Według niego podstawową i najważniejszą grupą społeczną, która w sposób całościowy odpowiada za proces wychowania jednostki, jest rodzina. Proces przekazywania poszczególnych wartości zarówno przez rodziców, jak i dziadków, jest aspektem mającym swoje podłoże biologiczne, a także wynika z instynktu macierzyńskiego czy też ojcowskiego²². Zarówno rodzice, jak i dziadkowie, są pierwszymi i najważniejszymi wychowawcami swojego dziecka, a co za tym idzie, wartości oraz normy, jakie wynosi on

---

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże, s. 50.

¹⁸ T. Wróblewska, dz. cyt., s. 38.

¹⁹ Tamże, s. 39.

²⁰ K.-J. Tillmann, *Teorie socjalizacji. Społeczność, instytucja, upodmiotowienie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 32.

²¹ Tamże, s. 33.

²² Tamże.

z domu rodzinnego, są najbardziej trwałe. Często znajduje to swoje odzwierciedlenie w nieświadomym naśladowaniu zachowań osób starszych we wszystkich sferach życia, a także w kontaktach międzyludzkich²³.

Istotny wpływ zarówno na proces wychowawczy, jak i ogólne zachowania jednostek w społeczeństwie, ma krąg sąsiedzki. Znajduje on swoje odzwierciedlenie w bliskich kontaktach międzyludzkich, które regulują zachowania poszczególnych jednostek poprzez wyrażane opinie oraz wzorce zachowań. Odnosi się to zarówno do osób należących do młodszego pokolenia, jak również do osób starszych, które także podlegają jego oddziaływaniu²⁴. Szczególnie współcześnie oddziaływania kręgu sąsiedzkiego wydają się istotne, biorąc pod uwagę wzrost indywidualizmu na płaszczyźnie zachowań jednostek, a także stopniowe odrywanie się ich od tradycyjnego życia wspólnotowego. Coraz większą wagę przywiązuje się do pracy zawodowej oraz rozrywek oferowanych przez przestrzeń wielkomiejską, co z kolei prowadzi do stopniowego zaniku obecności jednostek w ich środowisku rodzinnym²⁵.

Warto również zwrócić uwagę na środowisko wychowawcze, jakim jest grupa rówieśnicza, w którym znajduje swoje odzwierciedlenie i ma wpływ na nie, zarówno z punktu widzenia procesu wychowania, jak również całego życia dorosłych jednostek. Zgodnie z koncepcją Znanieckiego grupy rówieśnicze charakteryzują się możliwością występowania w nich określonych wzorców, które znacznie odbiegają od ideałów wyniesionych z domu rodzinnego²⁶. W tym ujęciu transmisja wartości ze starszych pokoleń słabnie, a co za tym idzie traci na znaczeniu w porównaniu do tożsamego procesu na gruncie rówieśniczym. Poszczególne jednostki mogą świadomie odrzucać etos, który wyniosły z domu rodzinnego, a dochodzi do tego poprzez konfrontację wartości tradycyjnych z normami rówieśniczymi, które są dla nich o wiele bardziej atrakcyjne. Rola i znaczenie osób starszych oraz ich doświadczeń maleje, co sprawia, że słabnie rola procesu transmisji aksjologicznej pomiędzy pokoleniami²⁷.

Zgodnie z koncepcją socjologiczną Znanieckiego proces kształtowania osób młodych określane może być mianem urabiania. Rozumieć przez to należy takie zachowania oraz dążenia osób starszych, których celem jest przystosowanie młodszych jednostek do życia i uczestniczenia w kontaktach społecznych. Dodatkowo podkreślić należy, iż badacz przedstawia poszczególne rodzaje wpływów społecznych, jakie mogą być kierowane do poszczególnych jednostek w społeczeństwie. Zaliczyć do nich należy: opinię społeczną, pomoc przy wykonywaniu

---

²³ T. Wróblewska, dz. cyt., s. 40.

²⁴ F. Znaniecki, dz. cyt., s. 12.

²⁵ Tamże, s. 13.

²⁶ Tamże.

²⁷ T. Wróblewska, dz. cyt., s. 43.

zadań, nakładanie sankcji oraz zmuszanie do postępowania zgodnie z ogólnymi normami²⁸.

Dodatkowo, wyraźnie społeczny charakter całego procesu wychowania sprawia, iż dana jednostka znajduje się pod nieustanną obserwacją, zarówno ze strony osób starszych, jak i rówieśników. W związku z tym jest ona wciąż poddawana ocenom swojego zachowania i postępowania, ponadto czuje się zobligowana do wykonywania zadań jej przypisanych ze względu na pełnioną rolę w grupie. Fakt ten jedynie podkreśla istotę całego procesu wychowania, niezależnie od tego, jakim wpływem kulturowym podlega dana jednostka²⁹.

Jak wspomniano już wcześniej, wychowanie odgrywa istotną rolę również ze względu na aktywny proces przekazywania wartości. W refleksjach Znanieckiego proces ten stanowi myśl przewodnią, również w kontekście osób starszych oraz ich wpływu na kształtowanie osobowości młodego pokolenia. W tym ujęciu transmisja zarówno wzorców kulturowych, jak i hierarchii wartości jest kluczowym elementem w całościowo ujętym sposobie wychowania³⁰.

Całość stosunków społecznych w danej grupie opiera się bowiem, zdaniem autora, na normach oraz wartościach przekazywanych pomiędzy poszczególnymi generacjami. Według Znanieckiego człowiek ma determinujący wpływ na kulturę, która go otacza, a dzieje się tak przede wszystkim dzięki ciągłym interakcjom z innymi członkami grupy, co z kolei prowadzi do ciągłych modyfikacji norm oraz wartości zastanych³¹. Kultura w ten sposób staje się przepełniona określonymi wartościami, które są istotne z punktu widzenia danej społeczności. W tym kontekście również istotne znaczenie mają doświadczenia oraz układy aksjologiczne wyrażane i reprezentowane przez osoby w podeszłym wieku, które mają największy i najdłuższy trwający wkład w kulturę oraz system aksjologiczny danego społeczeństwa³².

Wartości oraz normy mają wyjątkową wartość, szczególnie biorąc pod uwagę proces utożsamiania się jednostek z daną grupą oraz społeczeństwem. Wychowywanie jest jedną z najważniejszych dróg, za pośrednictwem których dochodzi do ciągłego przekazywania wartości³³. Pozwala to na dostrzeżenie sensu poszczególnych wydarzeń, obiektów, a także ich istoty.

Badacz podkreśla również, iż każdy proces przekazywania wartości powinien być poprzedzony odpowiednim i adekwatnym przygotowaniem. Również w tym miejscu istotną rolę wypełniają osoby starsze, opiekunowie, którzy odpowiadają za to, w jaki sposób ich wychowankowie przyjmą przekazywane im wartości.

---

²⁸ Tamże.

²⁹ T. Liao, dz. cyt., s. 55.

³⁰ Tamże, s. 56.

³¹ Tamże.

³² F. Znaniecki, dz. cyt., s. 19.

³³ Tamże, s. 20.

Swoisty trening stanowi podstawę właściwego rozumienia poszczególnych zjawisk oraz ich znaczenia dla ogółu społeczeństwa³⁴.

Normy oraz wartości, które są przekazywane przez starsze pokolenia, podlegają zawsze społecznemu określeniu i w ten sposób funkcjonują w społecznej codzienności i egzystencji³⁵. Rolą i zadaniem osób starszych w tym przypadku jest więc fachowy przekaz, który opiera się nie tyle na nabytej wiedzy, ile na doświadczeniu i przeświadczeniu o faktycznej istocie danych symboli, obiektów, wartości oraz norm. Wprowadzanie w życie tego procesu daje możliwość odpowiedniego przygotowania danej jednostki do aktywnego uczestniczenia w życiu danej społeczności³⁶. Dodatkowo, osoby młode, będące pod wpływem starszych generacji, są w stanie samodzielnie kształtować swoją bazę pod przyszłe doświadczenia, na podstawie których budować będą jakość dalszego życia w społeczeństwie.

Warto jednak zaznaczyć, iż ten swoisty system procesów przekazywania wartości oraz norm powinien odznaczać się spójnością, gdyż w przeciwnym wypadku jego odbiorcy nie będą w stanie w pełni go rozumieć i wcielać w życie. Zgodnie z opinią Znanieckiego podczas każdego takiego procesu dochodzi do nawiązania stosunku społecznego pomiędzy dwiema generacjami. Jest to związek odgórnie unormowany, gdyż określa on zarówno powinności wychowanka, jak i osoby transmitującej³⁷. Do podstawowych obowiązków osoby przyjmującej wartości należy przede wszystkim przyswajanie określonych wzorców postaw, które dadzą mu możliwość stania się pełnoprawnym i aktywnym członkiem danej społeczności, w której żyje i funkcjonuje na co dzień³⁸.

Osoby starsze pełnią również istotną rolę w sytuacji, gdy dziecko na wczesnym etapie nauki i przyswajania wartości cechuje się niedojrzałością oraz nie zdaje sobie w pełni sprawy z tego, w jak istotnym procesie bierze udział. Niejednokrotnie dochodzi bowiem do sytuacji, w której starsze pokolenie pokłada zbyt duże nadzieje w systemie edukacji oraz w osobie nauczyciela. Dochodzi wtedy do desygnowania zadań związanych z wychowaniem danej jednostki na pedagogów, którzy powinni być odpowiedzialni za wpajanie swoim wychowankom takich wartości, które nie występują w ich środowisku rodzinnym³⁹.

W dziełach Znanieckiego widoczne jest stanowisko determinizmu odnoszącego się do wartości oraz ogólnie – aksjologii. Według niego jedyny świat, który dostępny jest człowiekowi, to ten przepełniony kulturą oraz wartościami. Proces rozwoju świata stanowi dla człowieka proces ciągłego wprowadzania i urzeczy-

---

³⁴ Tamże.

³⁵ T. Wróblewska, dz. cyt., s. 47.

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże, s. 48.

³⁸ Tamże.

³⁹ T. Liao, dz. cyt., s. 57.

wistniania wartości, a także ich upowszechniania. Zgodnie z powyższym ludzkie postępowanie oraz działanie zawsze podporządkowywane jest katalogowi wartości, a także oceniane jest z punktu widzenia aksjologii⁴⁰.

Wynioskować więc można, iż rzeczywistość nie jest oferowana człowiekowi w sposób bezpośredni, a poszczególne jednostki, które aktywnie uczestniczą w codziennym życiu społecznym, są w stanie zapoznawać się z daną rzeczywistością tylko przy pomocy wartości⁴¹. Ludzie, w szczególności osoby starsze, są w stanie doświadczać rzeczywistości, korzystając ze zdobytych wcześniej umiejętności, doświadczenia, a także zdolności, nabytych głównie za pośrednictwem kontaktów z innymi jednostkami. W trakcie całego życia nabyte wartości oraz umiejętności dają możliwość bardziej aktywnego oraz bardziej owocnego uczestniczenia w życiu społecznym, a także umożliwiają realne rozumienie praw, jakie determinują życie danej grupy społecznej⁴².

Przedstawione stanowiska Znanieckiego odnośnie do całego procesu wychowania, jak i roli i znaczenia osób starszych, ich przekazów i transmisji kultury, wzajemnie się uzupełniają oraz stanowią spójną całość. Wychowanie bowiem zawsze odnosi się do kultury oraz ma charakter społeczny, gdyż polega na aktywnym przekazywaniu wartości pomiędzy pokoleniami, które z kolei zostały wypracowane na przestrzeni przeszłych lat⁴³. Sama kultura z kolei stanowi efekt ludzkiej cywilizacji, niezależnie od tego, na jakim stopniu rozwoju się ona znajduje. Omawiana transmisja wartości w ramach procesu wychowywania stanowi wyzwanie zarówno dla pokoleń starszych, jak i młodszych, ale przede wszystkim daje możliwość ciągłego rozwoju oraz stanowi podstawę zachowania człowieczeństwa przez następne pokolenia⁴⁴.

Podejście socjologiczne prezentowane przez Znanieckiego na temat procesu wychowania główny nacisk kładło na tradycyjne przekazywanie wartości poszczególnym jednostkom za pośrednictwem określonych osób, ale również instytucji. Ich zadaniem było odpowiednie wpływanie na młodą jednostkę w taki sposób, aby właściwie kształtowała swoje relacje na przestrzeni całego życia⁴⁵. Wspomniana transmisja wartości odnosi się również do transmisji ideałów i odwołuje do refleksji nad doświadczeniami starszych pokoleń, których myśli z kolei przekazywane są następnym generacjom.

Zgodnie z poglądami Znanieckiego wartości stanowią istotny element, również biorąc pod uwagę edukację szkolną. Obecne są one w niej jedynie jako system

---

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Z. Dulczewski, dz. cyt., s. 101.

⁴² Tamże, s. 102.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ H. Rotkiewicz (red.), dz. cyt., s. 112.

⁴⁵ Tamże.

określonych norm, które wywierają wpływ na zachowania zarówno pedagogów, jak i uczniów. Natomiast istotne jest, aby pamiętać, iż w trakcie całego procesu kształcenia konieczne jest odwoływanie się do wartości i norm aksjologicznych⁴⁶.

Rolą osób starszych, zdaniem Znanieckiego, jest wspomniane wcześniej urabianie osób młodszych. Polega ono przede wszystkim na przyjmowaniu przez nie wzorców, a więc również wartości, jakie są akceptowalne i szerzone w danej społeczności. O powodzeniu procesu wychowania decyduje właśnie takie przyjęcie zasad, które prowadzi do przygotowania młodej osoby do wypełniania określonych ról społecznych⁴⁷. Szczególnie osoby starsze, przez nabyte w trakcie życia doświadczenie oraz umiejętności, są w stanie odpowiednio przekazać niezbędne wartości i normy. W ten sposób stają się one niejako liderami społecznymi, którzy są w stanie oddziaływać na wychowanków⁴⁸.

Warto jednak podkreślić, iż jak w każdej relacji wychowanek – wychowawca, nie mogą w nich występować w pełni partnerskie zasady. Konieczne jest stawianie w pozycji nadrzędnej osoby, która ma większe doświadczenie. Dodatkowo, posiadane umiejętności, kompetencje życiowe, a także zasób kulturowy sprawiają, że to osoby starsze stają się przewodnikiem po życiu dla młodszego pokolenia⁴⁹. Partnerstwo z kolei mogłoby zniszczyć oraz prowadzić do kwestionowania pozycji i roli starszego pokolenia oraz jego przekazów. Powodem takiej sytuacji mogą być jednostkowe interesy jednej ze stron, a także dążenie do udowodnienia swojej racji przez osoby młodsze.

Odpowiednie przygotowanie oraz przekazywanie wartości przez osoby starsze stanowi również podstawę i rdzeń do dalszego kształtowania osobowości młodych ludzi. Proces wychowywania w tym aspekcie rzutuje również na życiowe wybory, jakie będą oni podejmować w przyszłości. Odpowiednia i wyważona ekspozycja wartości umożliwia zwrócenie uwagi na ich znaczenie w dorosłym życiu⁵⁰.

Znaniecki niejednokrotnie podkreślał, iż stosunki wychowawcze występujące pomiędzy pokoleniami nigdy nie są równorzędne. Zakładał on, iż osoby starsze powinny dążyć do wytworzenia w oczach uczniów swojego obrazu, który opierałby się na autorytecie i uroku społecznym⁵¹. Jest to niezbędne, zdaniem badacza, jeśli wychowankowie mają podporządkować się transmitowanym przekazom aksjologicznym. Osoby starsze, które zostały pozbawione autorytetu, nie są w sta-

---

⁴⁶ Tamże, s. 113.

⁴⁷ F. Znaniecki, dz. cyt., s. 17.

⁴⁸ Tamże, s. 18.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ T. Wróblewska, dz. cyt., s. 22.

⁵¹ Tamże, s. 23.

nie przekazywać norm akceptowalnych społecznie, gdyż ich poszanowanie wśród młodego pokolenia zanika⁵².

Refleksje Znanieckiego są ponadczasowe oraz aktualne nawet w najbardziej dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. Wychowanie, które uwzględni zarówno rolę i znaczenie osób starszych, jak i ich przekazów aksjologicznych, ma na celu przede wszystkim odpowiednie ukształtowanie młodej jednostki tak, aby była w stanie w przyszłości samodzielnie realizować powierzone jej zadania społeczne. Znajduje to swoje odzwierciedlenie również w aktualnych postulatach postmodernistycznego świata, w którym wciąż istotną rolę pełnią doświadczenie życiowe i posiadane umiejętności. Należy szczególną uwagę zwracać na wielostronne wychowanie oraz relacje, które przyczynią się do odpowiedniego przygotowania młodego pokolenia do uczestniczenia w życiu zawodowym, politycznym, ale także ekonomicznym⁵³. W tym kontekście nieustannie najważniejszą rolę pełni doświadczenie i wiedza zdobywana przez lata, której najlepszym przekazywaniem są starsze pokolenia.

BIBLIOGRAFIA

- Dulczewski Z., *Florian Znaniecki. Życie i dzieło*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1984.
- Hałas E., Kojder A. (red.), *Socjologia humanistyczna Floriana Znanieckiego. Przesłanie dla współczesności*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010.
- Liao T., *Metoda socjologiczna Floriana Znanieckiego i jej zdolność przewidywania*, Warszawa 2004.
- Rotkiewicz H. (red.), *Florian Znaniecki. Myśl społeczna a wychowanie. Inspiracje dla współczesności*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.
- Tillmann K.-J., *Teorie socjalizacji. Społeczność, instytucja, upodmiotowienie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Wróblewska T., *Filozofia wartości Floriana Znanieckiego*, [w:] H. Rotkiewicz (red.), *Florian Znaniecki. Myśl społeczna a wychowanie. Inspiracje dla współczesności*, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 2001.
- Znaniecki F., *Ludzie terażniejsi a cywilizacja przyszłości*, Warszawa 2001.

Author: Janusz Kawa

Title: The influence of Florian Znaniecki's concepts and theories on the life of Polish social thought in relation to the elderly

Keywords: sociological theories, Florian Znaniecki, sociology, the elderly, the young generation, axiology

Discipline: Pedagogy

Language: Polish

Document type: Article

---

⁵² Tamże.

⁵³ Tamże, s. 24.

Summary

This article discusses the theoretical foundations of developed theories and their impact on the lives of older people. In this context, it is particularly important to bring closer the sociological concepts of upbringing according to Florian Znaniecki, as well as the process of transmitting norms and values. According to Znaniecki's thesis it is the elderly, through the experience and skills acquired in the course of life, who are able to adequately convey the necessary values and norms. Possessed skills, life competences and cultural resources make that the elderly become a life guide for the younger generation, so to speak, social leaders who are able to influence their pupils. Znaniecki's concepts and theories contributed to the development of sociology. According to the researcher, upbringing, which takes into account both the roles and the importance of the elderly and their axiological messages, is aimed primarily at the proper shaping of the young individual so that he/she is able to independently perform the social tasks entrusted to him/her in the future.

